

Internet, sosiaalinen media ja mobiilisovellukset Suomeen tulleiden turvapaikanhakijoiden kotoutumisessa ja muuttopäätöksissä

Vuonna 2015 Euroopan unionissa (EU) esitettiin lähes 1,3 miljoonaa turvapaikkahakemusta. Suomeen saapui tuona vuonna yli 32 000 turvapaikanhakijaa. Ensimmäistä kertaa valtaosa turvapaikanhakijoista tuli Suomeen älykännykkä kädessä. Turvapaikanhakijat ovat hyödyntäneet internetiä, sosiaalista mediaa ja mobiilisovelluksia aktiivisesti matkallaan kotimaastaan kohdemaahan. Näitä on käytetty kotimaassa suunniteltaessa matkaa, muuttopäätöstä tehtäessä ja matkaan lähdettäessä, sekä matkan aikana yhdessä tai useamassa kotimaan ulkopuolisessa valtiossa (Frouws ym. 2016). Lisäksi niitä on hyödynnetty myöhemmin kohdemaassa turvapaikkamenettelyn aikana ja mahdollisen oleskeluluvan saamisen jälkeen (Merisalo 2017).

Älykännykkä ja yhteys internetiin ovat turvapaikanhakijan matkan aikana tärkeämpiä kuin passi ja muut viralliset henkilöpaperit. Käynnissä oleva tutkimuksemme Lesboksen saarella Kreikkaan saapuneista turvapaikanhakijoista osoittaa, että ilman henkilöpapereita pääsee eteenpäin laittomasti maasta toiseen, aina EU-alueelle asti. Sen sijaan ilman älykännykkää ja nettiyhteyttä on vaikea tietää minne, miten ja milloin mennä. Lisäksi yhteydenpito tärkeisiin sosiaalisiin verkostoihin vaikeutuu huomattavasti ilman älykännykkää. Myöhemmin turvapaikkamenettelyn aikana internet, sosiaalinen media ja mobiilisovellukset edistävät turvapaikanhakijan kotoutumista uuteen mahdolliseen kotimaahansa.

Kaksi kolmesta Suomeen vuonna 2015 tulleesta turvapaikanhakijasta oli kotoisin Irakista. Irakista tulleita turvapaikanhakijoita vuosien ajan tutkinut Marko Juntunen (2016: 57) havaitsi, että vuonna 2015 Irakista Suomeen tulleet hakijat olivat suurelta osin sosiaalisen median piirissä. Muuttopäätökseen ja Suomen houkuttelevuuteen vaikuttivat oleellisesti internetissä ja sosiaalisessa mediassa olleet tiedot ja huhut. Myös muualta Suomeen vuonna 2015 tulleet turvapaikanhakijat ovat hyödyntäneet viestintäteknologiaa monin tavoin (Merisalo 2017).

Tässä kirjoituksessa tarkastelemme, miten Suomeen vuonna 2015 tulleet turvapaikanhakijat hyödyntävät internetiä, sosiaalista mediaa ja mobiilisovelluksia kotoutumisessaan ja muuttopäätöksissään Suomessa, sekä miten elinkeino-, liikenne ja ympäristökeskukset (ELY) ja kunnat hyödyntävät näitä teknologioita turvapaikanhakijoiden kotoutumisessa. Kirjoituksen taustalla on laajempi tutkimus (Merisalo 2017), jonka empiirinen materiaali perustuu vuoden 2016 loppupuolella Suomessa kerättyihin aineistoihin. Niitä ovat 125 vastaanot-

tokeskusta koskevien johtajien puhelinhaastattelut, 316 turvapaikanhakijan kyselyvastaukset kahdeksassa vastaanottokeskuksessa, kaikkien 15 ELY-keskusten maahanmuuttoasioista vastaavien henkilöiden haastattelut sekä kaikille Suomen kunnille tehty sähköinen kysely, johon vastauksia tuli 202 kunnasta. Kyselyt ja haastattelut analysoitiin epäparametrisiä tilastollisia menetelmiä hyödyntämällä, frekvenssejä tarkastelemalla, ristiintaulukoinnein ja khiin neliö -testein. Avovastausten analysoinnissa käytettiin sisällönanalyysia ja teemoittelua.

Kotoutuminen, kotouttaminen ja sosiaalinen media

Tässä kirjoituksessa tukeudumme Pasi Saukkosen (2013) määritelmään kotoutumisesta ja kotouttamisesta. *Kotoutuminen* on prosessi, jossa uuteen elinympäristöön muuttanut yksilö löytää mielekkään paikkansa yhteiskunnassa. *Kotouttaminen* tarkoittaa viranomaisen tai muun tahon toimintaa, jonka pyrkimyksenä on edistää yksilön oman paikan löytämistä yhteiskunnassa eli kotoutumista. Tarkastelemme internetin, sosiaalisen median ja mobiilisovellusten hyödyntämistä kotoutumisen varhaisessa vaiheessa. Tämä vaihe käsittää ajan vastaanottokeskuksissa sekä kuntiin siirtymisen ja tulevat muuttopäätökset. *Muuttopäätös* on osa kotoutumisen prosessia. Siinä turvapaikanhakijat ja myöhemmin oleskeluluvan saaneet päättävät muuttaa tietylle paikkakunnalle.

Informaatio- ja kommunikaatioteknologian perustaidot ovat kotoutumisen kannalta tärkeitä, koska teknologioiden peruskäyttötaitojen merkitys on läpäissyt länsimaiset yhteiskunnat (esim. Codagnone & Kluzer 2011). Digitaalisten teknologioiden käyttöön liittyvien mahdollisuuksien ja taitojen puuttuminen tai polarisoituminen haittaa merkittävästi yhteiskuntaan sopeutumista. Tämä tulee ottaa huomioon kotouttamisen suunnittelussa (Alam & Imran 2015), sillä internetin, sosiaalisen median ja mobiilisovellusten avulla turvapaikanhakijat voivat löytää omia tarpeitaan vastaavaa asuinpaikan, ylläpitää olemassaolevia sosiaalisia verkostojaan ja muodostaa uusia sosiaalisia verkostoja uudessa asuinmaassaan. Lisäksi he voivat kehittää osaamistaan sekä löytää osaamistaan vastaavaa työtä tai kouluttautumismahdollisuuksia. Näiden palvelujen hyödyntäminen edesauttaa kulttuurista sopeutumista ympäröivään yhteiskuntaan (esim. Khvorostianov ym. 2012; Alam & Imran 2015).

Uuteen elinympäristöön sopeutuvat henkilöt voivat sosiaalisen median avulla ylläpitää tai täydentää yhteydenpitoaan perheen ja ystävien kanssa. Se auttaa sopeutujaa elämään fyysisesti erossa läheisistään sekä sujuvoittaa muuton ja sen jälkeisten käytännön asioiden järjestämistä. Sosiaalisen median hyödyntäminen mahdollistaa myös uusia yhteyksiä. Sen käyttö onkin yhteydessä sosiaalisen pääomaan ja sen muodostumiseen muuttoliikkeeseen liittyvissä verkostoissa (Dekker & Engbersen 2014; Ellison ym. 2014; Dekker ym. 2016). Lisäksi se on olennainen osa inhimillisen, taloudellisen ja kulttuurisen pääoman hankkimista (Merisalo 2016).

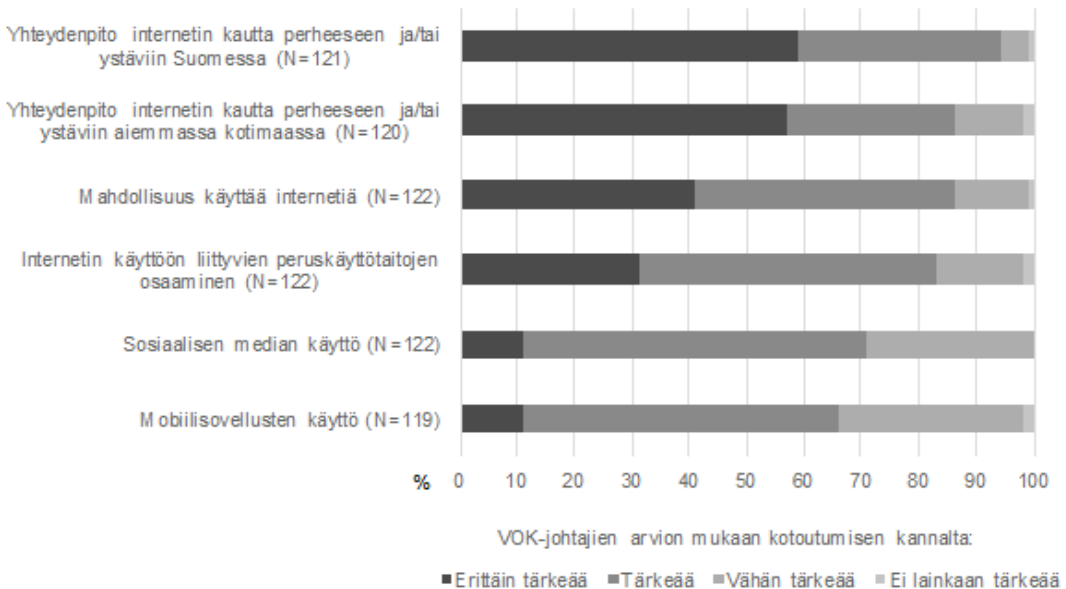
Internetin ja sosiaalisen median käyttö ei liity kuitenkaan ainoastaan sopeutumiseen ja kotoutumiseen. Niitä hyödynnetään runsaasti jo muuttopäätöksiin liittyvässä tiedonetsinnässä. Internetistä etsitään esimerkiksi tietoa asumisen mahdollisuuksista, asuinalueista, paikallisista elinympäristöstä, koulutusmahdollisuuksista ja työpaikoista. Tämä tieto nopeuttaa muuttopäätöksiä ja vaikuttaa muuttokohteen valikoitumiseen. Lisäksi se laajentaa etsintäsädettä. Sujuvan tiedonsaannin myötä muutusuunnitelmat voivat kohdistua entistä kaukaisempaan ja tuntemattomampaan sijaintiin lähiympäristön sijaan.

Sosiaalisen median palvelujen, blogien ja kes-

kustelufoorumien kautta tapahtuva sosiaalinen vuorovaikutus mahdollistaa entistä laajemman pääsyn paikallisen, satunnaisen ja epävirallisen tiedon äärelle. On oleellista, mitä tietoa eri paikoista internetissä on tarjolla ja kenen tuottamaa tämä tieto on, sillä se vaikuttaa mielikuviiin, jotka edistävät tai vähentävät mahdollisen muuttajan kiinnostusta tiettyyn paikkaan (Vilhemson & Thulin 2013; Dekker & Engbersen 2014; Dekker ym. 2016; Thulin & Vilhemson 2016). Suomessa harvojen turvapaikanhakijoiden äidinkieli on englanti. Näin ollen tiedonhankintaan liittyy olennaisesti sen saatavuus hakijoiden äidinkielellä.

Internetin hyödyntäminen muuttopäätöksissä

Internetin, sosiaalisen median ja mobiilisovellusten hyödyntäminen vastaanottokeskuksissa riippuu turvapaikanhakijoiden omista ja vastaanottokeskuksen tarjoamista mahdollisuuksista näiden hyödyntämiseen. Haastattelemistamme vastaanottokeskusten johtajista kaksi kolmesta arvioi, että Suomessa kaikilla turvapaikanhakijoilla on kännykkä, ja yli puolet arvioi, että kaikilla on älykännykkä. Noin kaksi viidestä arvioi, että kenelläkään turvapaikanhakijoista ei ole tablettia tai tietokonetta. Kaksi kolmesta arvioi, että asukkaat

Kuva 1. Vastaanottokeskusten johtajien näkemykset internetin, sosiaalisen median ja mobiilisovellusten tärkeydestä turvapaikanhakijoiden kotoutumisessa.

lainaavat älykännyköitä tai tietokoneita aktiivisesti toisilleen. Turvapaikanhakijoille tehdyn kyselyn mukaan lähes kaikilla turvapaikanhakijoista on älykännykät. Hakijoista joka neljäs vastasi, että heillä on käytössään tietokone, ja joka kuudes, että heillä on omassa käytössään tablettitietokone.

Turvapaikanhakijoista miehet (85 %) käyttävät naisia (57 %) useammin internetiä päivittäin ($p=0,004$). Suomen kieltä paremmin osaavat käyttävät internetiä useammin kuin kieltä taitamattomat ($p=0,001$). Turvapaikanhakijoista, jotka eivät osaa suomea lainkaan, kaksi kolmesta käyttää internetiä päivittäin. Hyvin, kohtalaisesti tai vähän suomea taitavista lähes yhdeksän kymmenestä käyttää internetiä päivittäin. Vastaanottokeskusten johtajat kertoivat, että nuoret miehet, erityisesti Irakista lähtöisin olevat, ovat osaavimpia sosiaalisen median käyttäjiä. Muutamia kertoja osaavimmiksi mainittiin koulutetut ja englantia osaavat henkilöt. Turvapaikanhakijoiden kyselyssä nämä erot eivät olleet tilastollisesti merkitseviä.

Vastaanottokeskusten johtajat esittivät haastateluissamme, että turvapaikanhakijan parempi sosiaalinen tausta, korkeampi koulutustaso ja suurempi varakuus lisää jonkin verran älypuhelimien, internetin ja sosiaalisen median käyttöä. Heikoimmiksi sosiaalisen median käyttötaidoiltaan arvioitiin luku- ja kirjoitustaidottomat sekä iäkkäät, erityisesti naiset. Vähän koulutettujen sekä maaseudulta tulevien arvioitiin olevan taidoiltaan heikoimpia sosiaalisen median käyttäjiä. Tämä ilmiö ei kuitenkaan näy turvapaikanhakijoille osoittamassamme kyselyssä tilastollisesti merkitsevästi erona.

Lähes kaikki vastaanottokeskusten johtajat arvioivat sosiaalisen median ja mobiilisovellusten käytön hyödyntävän kotoutumista. Annetuista vaihtoehdoista kotoutumisen kannalta tärkeimpänä pidettiin internetin kautta tapahtuvaa yhteydenpitoa ystäviin ja perheeseen Suomessa ja aiemmassa kotimaassa (kuva 1). Myös internetin käyttöön liittyvien peruskäyttötaiden osaamista pidettiin erittäin tärkeänä tai tärkeänä kotoutumisen kannalta. Yli kaksi kolmesta johtajasta piti sosiaalisen median ja mobiilisovellusten käyttöä erittäin tärkeänä tai tärkeänä.

Turvapaikanhakijoista yhdeksän kymmenestä ilmoitti käyttävänsä mobiilisovelluksia oppiakseen suomea (kuva 2). Lähes yhtä moni koki internetin, sosiaalisen median ja mobiilisovellusten käytön helpottavan heidän elämäänsä Suomessa. Useampi kuin kolme neljästä turvapaikanhakijoista etsii internetistä tietoa oikeuksistaan ja työpaikoista Suomessa. Yli kaksi kolmesta etsii tietoa turvapaikanhausta Suomessa.

Internetin ja sosiaalisen median käyttö vaikuttavat turvapaikanhakijoiden muuttopäätöksiin. Vas-

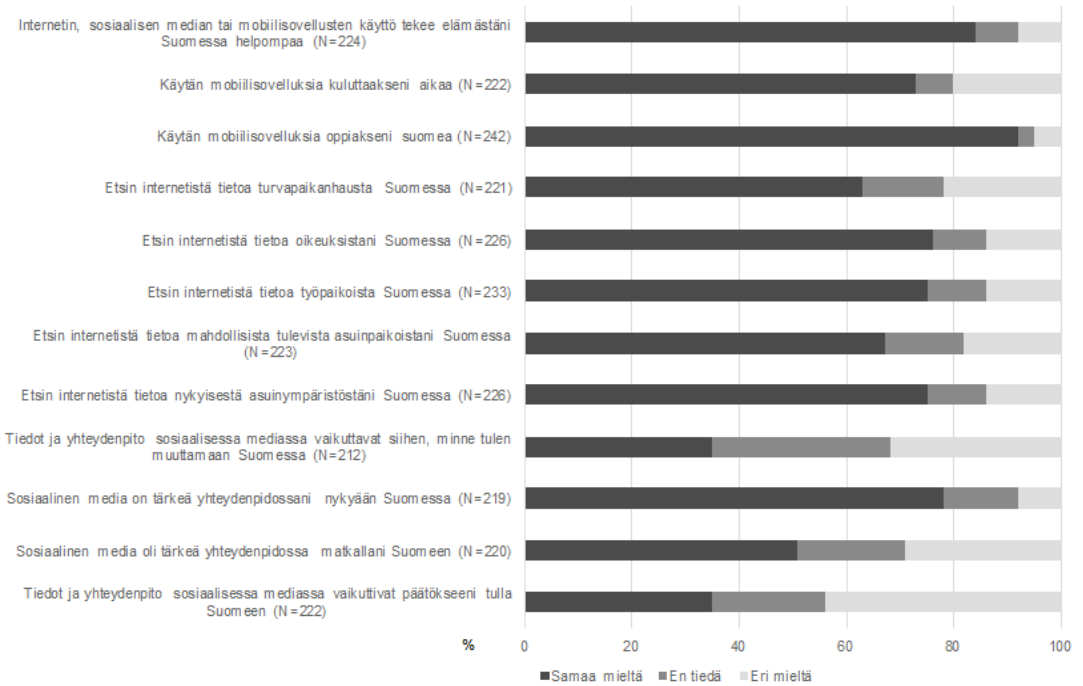
taanottokeskusten johtajista lähes kaksi kolmesta arvioi, että internetin ja sosiaalisen median käyttö ovat vaikuttaneet siihen, että turvapaikanhakijat valitsivat kohdemaakseen Suomen. Tietoa Suomesta on saatu muun muassa Suomessa asuvien ystävien tai tuttujen kautta. Sosiaalisen median ja internetin arvioitiin myös antavan tietoa asuinoloista, kuten asunnoista, eduista (tuista), koulutusmahdollisuuksista sekä turvallisuudesta. Internetin ja sosiaalisen median kautta välittyy myös tietoa alueista, joilla asuu ystäviä, tuttuja ja oman kansallisuuden yhteisöjä. Turvapaikanhakijoista yli kaksi kolmesta etsii internetistä tietoa nykyisestä asuinympäristöstään tai mahdollisista tulevista asuinpaikoistaan (kuva 2). Kolmannes ilmoitti, että tiedot ja yhteydenpito sosiaalisessa mediassa vaikuttavat tuleviin muuttopäätöksiin Suomessa.

Internet ja sosiaalinen media osana kotouttamista

Kysyimme ELY-keskusten maahanmuutosta vastaavilta henkilöiltä, hyödynnetäänkö ELY:jen alueilla turvapaikan saaneille pakolaisille kuntiin osoitetun asunnon eli kuntapaikkojen markkinoinnissa internetiä tai sosiaalista mediaa. Vastausten mukaan kuntapaikkoja ei varsinaisesti markkinoida, eikä siinä siten hyödynnetä sosiaalista mediaa. Internetin kautta tiedotetaan ja tehdään verkkouutisia kuntapaikkaneuvotteluista ja kehoitetaan vastaanottokeskusten työntekijöitä hyödyntämään kuntien internet-sivuja heidän kertoessaan kuntapaikoista turvapaikanhakijoille. Turvapaikanhakijoihin ei ole luotu suoraa yhteyttä esimerkiksi sosiaalisen median kautta.

ELY-keskukset suhtautuivat vaihtelevasti internetin ja sosiaalisen median hyödyntämiseen alueensa kuntapaikkojen markkinoinnissa. ”Kielteistä suhtautumista” perusteltiin sosiaalisen median haitoilla. Keskukset huomauttivat, että sosiaalisen median kautta ei voi jakaa asiallista tietoa, vaan keskustelu kääntyy nopeasti vihapuheeksi tai muulla tavoin rasistiseksi. Toiset keskukset vastasivat, että sosiaalisen median hyödyntäminen on liian raskasta tilanteessa, jossa tiedon kerääminen perinteisilläkin menetelmillä on vaikeaa (”realistinen suhtautuminen”). ”Myönteisessä suhtautumisessa” internet ja sosiaalisen media koettiin tärkeiksi, vaikka niitä ei ole hyödynnetty resurssien puutteen takia (ks. Merisalo 2017).

Kunnille suunnatuissa kyselyissä selvitimme, miten kunnat hyödyntävät internetiä, sosiaalista mediaa ja mobiilisovelluksia turvapaikanhakijoiden houkuttelemisessa ja kotouttamisessa (taulukko 1). Vastanneista kunnista joka seitsemäs vastasi houkuttelevansa oleskeluluvan saaneita turvapaikanha-

Kuva 2. Turvapaikanhakijoiden internetin ja sosiaalisen median käyttö, kotoutuminen ja muuttopäätökset (vastaajina turvapaikanhakijat).

Taulukko 1. Internetin, sosiaalisen median ja mobiilisovellusten hyödyntäminen turvapaikanhakijoiden kuntiin siirtymisessä ja kotouttamisessa (vastaajina kunnat).

	Kyllä (%)	Ei (%)	En tiedä (%)	N
Houkutteleeko kunta tietoisilla toimilla oleskeluluvan saaneita turvapaikanhakijoita asukkaikseen?	15	80	5	135
Jos houkuttelee niin hyödynnetäänkö tässä sosiaalista mediaa?	1	88	11	72
Tarjoaako kunta oleskeluluvan saaneille tietoa kunnan tarjoamista palveluista internet-sivuillaan?	42	58	-	122
Tarjoaako kunta oleskeluluvan saaneille tietoa kunnan tarjoamista palveluista sosiaalisessa mediassa?	14	86	-	104
Hyödynnetäänkö internetiä, sosiaalista mediaa tai mobiilisovelluksia kotouttamisessa?	35	45	20	124

kijoita asukkaikseen. Vain yksi prosentti kunnista hyödynsi houkuttelussa sosiaalista mediaa. Huomattavasti yleisempää oli neutraali tiedottaminen kunnan tarjoamista palveluista internetissä.

Vastanneista kunnista reilu kolmannes arvioi, että internetiä, sosiaalista mediaa ja mobiilisovelluksia hyödynnetään kotouttamisessa. Niiden

hyödyntäminen liittyy erityisesti tiedottamiseen ja yhteydenpitoon, mutta myös muuhun kotouttamiseen. Vaikka monet kunnat vasta suunnittelevat internetin ja muiden tietoteknologioiden hyödyntämistä kotoutumisen välineenä, hyödynnetään näitä kanavia jo monin tavoin. Verkossa esimerkiksi tiedotetaan järjestöjen tapahtumista, käytetään kie-

lenoppimiseen ja kotoutumiseen tarkoitettua ”Suomi taskussa” -sovellusta, sekä ohjataan hyödyntämään suomen kielen internet-kursseja (esimerkiksi Finnish Courses), Helsingin kaupungin ylläpitämää 12-kielistä Infopankki.fi-palvelua sekä järjestöjen tuottamia kotouttamissivustoja. Kunnat ovat käyttäneet viestinnässään myös omia Facebook-sivujaan, maahanmuuttajille suunnattuja Facebookin ryhmä-sivuja sekä vapaaehtoistyön järjestämiseksi perustettuja Facebook-sivuja. Lisäksi vastauksissa kerrottiin käytännöllisiä hyvinvointiin ja työnhakuun liittyviä oppitunteja tarjoavan Funzi-sovelluksen, Tulka-tulkkauspalvelusovelluksen sekä helppokäyttöisen pikaviestisovellus WhatsAppin käyttöä. Yleisimmiksi käytetyiksi kanaviksi mainittiin Facebook ja Infopankki sekä mobiilisovellukset kuten WhatsApp.

Johtopäätökset

Aiempi tutkimus ja saamamme tulokset osoittavat internetin, sosiaalisen median ja mobiilisovellusten hyödyntämisen olevan tärkeitä turvapaikanhakijoiden kotoutumisessa ja muuttopäätöksissä. Käyttöä lisäämällä ja sisältöä kehittämällä on myös mahdollista saavuttaa entistä nopeampia ja parempia kotoutumisen polkuja.

ELY-keskukset ja kunnat eivät hyödynnä täysipainoisesti internetiä, sosiaalista mediaa ja mobiilisovelluksia oleskeluluvan saaneiden turvapaikanhakijoiden houkuttelemisessa ja kotouttamisessa. Suhde näihin kanaviin saattaa olla myönteinen, mutta resurssipula heikentää mahdollisuuksia hyödyntää niitä. Kuitenkin resurssit olisi syytä kohdentaa internetin ja sovellusten käyttöön. Vastaa-ottokeskusten johtajista kaksi kolmasosaa arvioi ja turvapaikanhakijoista kolmannes ilmoitti, että tiedot internetissä ja sosiaalisessa mediassa vaikuttavat turvapaikanhakijoiden muuttopäätöksiin Suomessa. Lisäksi turvapaikanhakijoista yli kaksi kolmannesta ilmoitti etsivänsä internetistä tietoa tulevista mahdollisista asuinpaikoistaan Suomessa. Onkin epärealistista olettaa, että tuhansien ihmisten muuttoliikkeeseen pystyttäisiin vaikuttamaan vastaanottokeskuksissa tapahtuvan tiedottamisen kautta pelkästään kasvokkain tai uhkaamalla vuokratuon menetyksellä, jos muutto ei kohdistu sille ELY-alueelle.

ELY-keskusten ja kuntien lisäksi tärkeitä kotoutumiseen vaikuttavia toimijoita ovat kotouttamiskoulutusta tarjoavat tahot, työ- ja elinkeinotoimistot, kolmas sektori ja yksityinen sektori. Kotouttamiskoulutusta tarjoavien olisi syytä hyödyntää nykyistä paremmin internetin, sosiaalisen median ja mobiilisovellusten tarjoamia mahdollisuuksia. Siirryttäessä kohti teknologisoitunutta kotouttamis-

koulutusta on kuitenkin tärkeää tuntea ja ymmärtää oleskeluluvan saaneiden heterogeenisyys suhteessa heidän mahdollisuuksiinsa, osaamiseensa ja hakukkuuteensa hyödyntää näitä teknologioita. Hakijoille on tarvittaessa voitava opettaa perustaitoja. Samalla on kuitenkin muistettava, että monet turvapaikanhakijoista ovat jo pitkään olleet aktiivisia sosiaalisen median käyttäjiä.

KIRJALLISUUS

- Alan, K. & S. Imran (2015). The digital divide and social inclusion among refugee migrants. *Information Technology & People* 28: 2, 344–365.
- Codagnone, C. & S. Kluzer (2011). ICT for the social and economic integration of migrants into Europe. *JRC Scientific and Technical Reports*. 80 s.
- Dekker, R., G. Engbersen & M. Faber (2016). The use of online media in migration networks. *Population, Space and Place* 22: 6, 539–551.
- Dekker, R. & G. Engbersen (2014). How social media transform migrant networks and facilitate migration. *Global Networks* 14: 4, 401–418.
- Ellison, N., C. Steinfield & C. Lampe (2014). Social capital and resource request on Facebook. *New Media and Society* 16: 7, 1104–1121.
- Frouws, B., M. Phillips, A. Hassan & M. Twigg (2016). Getting to Europe the ‘WhatsApp’ way. *RMMS Briefing Paper 2* / June 2016.
- Juntunen, M. (2016). Poikkeustilan sukupolvet. Irakilaispakolaisuus Suomessa. *Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja, Alueiden kehittäminen* 31/2016. 93 s.
- Khvorostianov, N., N. Elias & G. Nimrod (2012). 'Without it I am nothing': The internet in the lives of older immigrants. *New Media & Society* 14: 4, 583–599.
- Merisalo, M. (2016). Electronic capital: Economic and social geographies of digitalization. *Department of Geosciences and Geography A* 43. 59 s.
- Merisalo, M. (2017). Internet, sosiaalinen media ja mobiilisovellukset turvapaikanhakijoiden kotoutumisessa ja muuttopäätöksissä Suomessa. *Teoksessa Jauhiainen, J. S. (toim.): Turvapaikka Suomesta? Vuoden 2015 turvapaikanhakijat ja turvapaikkaprosessit Suomessa. Turun yliopiston maantieteen ja geologian laitoksen julkaisuja* 5, 103–117.
- Saukkonen, P. (2013). Maahanmuutto- ja kotouttamispolitiikka. *Teoksessa Martikainen, T., P. Saukkonen & M. Säävälä (toim.) Muuttajat*, 81–97. Gaudeamus, Helsinki.
- Thulin, E. & B. Vilhemson (2016). The internet and desire to move: the role of virtual practices in the inspiration phase of migration. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie* 107: 3, 257–269.
- Vilhemson, B. & E. Thulin (2013). Does the Internet encourage people to move? Investigating Swedish

young adults' internal migration experiences and plans.
Geoforum 47: June 2013, 209–216.

MARIA MERISALO & JUSSI JAUHAINEN
Maantieteen ja geologian laitos
Turun yliopisto & Tutkimuskonsortio URMI